อีสาน

อีหฺลีบ่!

ภูสิทธ์ ภูคำชะโนด

E-san [Northeastern region]

BBC NEWS | ไทย

หน้าแรก ประเทศไทย ต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ สุขภาพ โควิด-19 วิดีโอ ยอดนิยม

ดราม่าคนอีสาน: นักประวัติศาสตร์ชี้ พฤติกรรม "เหยียดคนอีสาน" สะท้อนปัญหาหลายมิติในสังคมไทย

วัชชิรานนท์ ทองเทพ
บีบีซีไทย

8 พฤศจิกายน 2021

สรุปดราม่า#คลับเฮ้าส์toxic ด่าคนอีสานแรง 'หนุ่ม กรรชัย' ไม่ทน ท้าออกรายการ!

เด่นออนไลน์

นายกฯ ไป "คำชะโนด" (1 ธ.ค. 64)

น้องหญิง (นามสมมติ) อายุ 28 ปี แม่ค้าขายก๋วยเตี๋ยวชาว อ.บ้านดุง **บอกว่า สิ่งที่ตนพูดไปกับนายกวันนั้น เป็นการพูดจากใจ ไม่มีของขั้ว การเมืองเข้าเกี่ยวข้องแน่นอน และพูดอยากให้รับฟังจากคนรุ่นใหม่ด้วย หากพัฒนาได้ก็อยู่ต่อ แต่หากพัฒนาไม่ได้วัยท่านน่าจะเกษียณและพักผ่อนได้แล้ว**

โดยประเด็นที่แก๊งคลับเฮาส์พูดนั้น มีทั้งการเหยียดคนอีสานทั้งหมดและเจาะจงตัวบุคคล เพราะแก๊งคลับเฮาส์เหล่านี้มีความคิดที่ว่า การด่าคนอีสานเป็นประเพณีและวัฒนธรรม, คนอีสานเกิดมาก็ต้องโดนดูถูกเป็นเรื่องธรรมชาติ

คนอีสานเกือบทั้งหมดชอบกินสุนัข, คนภาคอื่นมีวิวัฒนาการมาจากลิง แต่คนอีสานวิวัฒนาการมาจาก วิลอซิแรปเตอร์ (velociraptor) ไดโนเสาร์กินเนื้อชนิดหนึ่ง ทำให้คนอีสานกินสุนัขด้วย

รวมทั้งเหยียดหน้าตาสีผิวของคนอีสานว่า ผิวคล้ำ ดำแดดเพราะแบกปูน แล้วย้อมผมสีทองครึ่งหนึ่ง ผมสีดำครึ่งหนึ่ง, ตั้งแต่เจอคนอีสาน ก็ทำให้ตนไม่อยากเข้าเคเอฟซีอีกต่อไป กินโสโครก กินมูมมาม

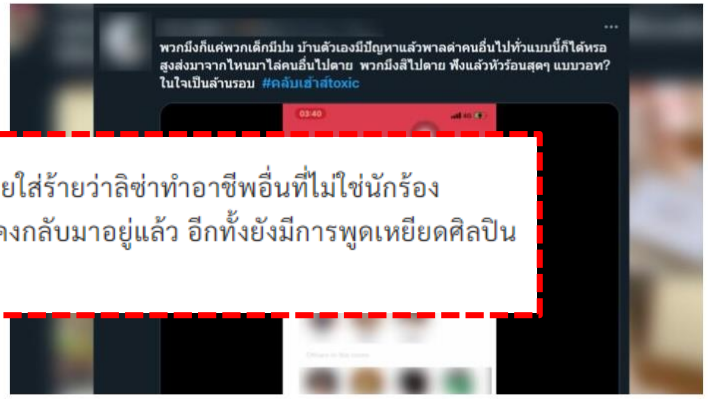

เท่านั้นยังไม่พอ ยังลามปามถึง **"ลิซ่า แบล็กพิงก์"** โดยใส่ร้ายว่าลิซ่าทำอาชีพอื่นที่ไม่ใช่นักร้อง เนรคุณแผ่นดิน ลืมกำพืดตัวเอง ถ้าอีสานดีจริง ลิซ่าก็คงกลับมาอยู่แล้ว อีกทั้งยังมีการพูดเหยียดศิลปินเกาหลี เหยียด LGBTQ+

กลายเป็นดราม่าระอุโซเชียล เมื่อคืนวันที่ 4 พ.ย. ที่ผ่านมา ได้มีคนกลุ่มหนึ่งตั้งห้องในคลับเฮาส์เพื่อพูดคุยเหยียดหยามคนอีสานโดยเฉพาะ ใช้ชื่อห้องแตกต่างกันไป เช่น "อีสานมีหน้าที่แค่เกี่ยวข้าวให้คนกรุงแ ก", "คนอีสานคือซอมบี้ในชีวิตจริง Resident Esan", "อีสานตื่นยังไอ้ขี้ข้า" พูดเหยียดแรง จนมีคน ผยแพร่บนโลกโซเชียล

กบฏผีบุญ จึงต้องส่งกองทัพไปปราบเมื่อปี 2444

วาทกรรมที่ผลิตภาพจำของคนอีสาน: ขายแรงงาน กันดาร ยากจน คนรับใช้ ขับแท็กซี่ คนหาบเร่ ก่อสร้าง ลำบาก ดินแยกแตกระแหง โง่ การศึกษาน้อย ฯ

ชาวอีสาน [กลุ่มชาติพันธุ์: ลาวอีสาน]

กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย
Ethnic Groups in Thailand

ข้อมูลเพิ่มเติม: https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/62

- **ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ :** ลาวอีสาน
- **ชื่อเรียกตนเอง :** คนอีสาน, ลาวอีสาน
- คำว่า "อีสาน" เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาสันสกฤตว่า "อีศาน" (อ่านว่า อี-สา-นะ) คำว่า "อีศาน" ในภาษาสันสกฤตเขียนด้วย "ศ" แต่คำว่า "อีสาน" ในภาษาไทยเขียนด้วย "ส" ในภาษาสันสกฤต อีศาน (อ่านว่า อี-สา-นะ) แปลว่า ผู้ปกครอง ซึ่งในที่นี้จะหมายถึง พระศิวะหรือพระอิศวร แต่ในภาษาไทย “อีสาน” ที่ได้ให้ความหมายว่าหมายถึง ทิศตะวันออกเฉียงเหนือนั้น เนื่องจากภาษาไทยนำพระนามของพระศิวะมาใช้เรียกเป็นชื่อทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งตามความเชื่อของอินเดีย ทิศตะวันออกเฉียงเหนือนี้มีพระศิวะเป็นเทพผู้คอยปกปักรักษา (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549 อ้างถึงใน บำเพ็ญ ไชยรักษ์ นักวิจัยอิสระ, 2562)
- **กลุ่มชาติพันธุ์ลาวอีสาน** บ้างเรียกกันว่า "ลาว" "ลาวอีสาน" "ไทยลาว" "ไทยลาวอีสาน" เป็นชื่อที่คนภาคกลางหรือภูมิภาคอื่นเรียกแทนคนกลุ่มใหญ่ที่สุดที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน มีประชากรมากที่สุดในอีสาน ซึ่งชาวภาคกลางหรือภูมิภาคอื่นในประเทศมักจะเรียกชนกลุ่มนี้ว่า "ลาว" เพราะว่ามีภาษาพูดเป็นภาษาเดียวกับคนลาวในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) รวมทั้งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาสัมพันธ์กับผู้ในริมฝั่งแม่น้ำโขงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (บำเพ็ญ ไชยรักษ์ นักวิจัยอิสระ, 2562)
- **ภาษาลาว** มีคนใช้ภาษาลาวกันในชีวิตประจำวัน จัดเป็นภาษาถิ่น (Dialect) หลักและภาษาแม่ (Mother tongue) ในภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อปี 2517 มีข้อมูลว่าจำนวนผู้พูดภาษาลาวในภาคอีสานประมาณ ร้อยละ 95 ของประชากรทั้งภูมิภาค (ไพฑูรย์ มีกุศล 2517) ภาษาอีสานหรือบางคนเรียกว่า ภาษาลาว ที่มีลักษณะทางภาษาคล้ายคลึงกับภาษาลาวที่ใช้อยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน (บำเพ็ญ ไชยรักษ์ นักวิจัยอิสระ, 2562)

ที่มาของคำว่า อีสาน

คำว่า อีสาน มีรากภาษาสันสนกฤต สะกดว่า อีศาน หมายถึง นามพระศิวะ ผู้เป็นเทพยดาประจำทิศตะวันออกเฉียงเหนือ (เคยใช้มาแล้วเมื่อราวหลัง พ.ศ.1000 ในชื่อรัฐว่า อีศานปุระ และชื่อพระราชาว่า อีศานวรมัน) แต่คำบาลีเขียนอีสาน ฝ่ายไทยยืมรูปคำจากภาษาบาลีมาใช้ หมายถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ที่หมายตรงกับคำว่าอีสาน) เริ่มใช้เป็นทางการสมัยรัชกาลที่ 5 ราว พ.ศ.2442 ในชื่อ มณฑลตะวันออกเฉียงเหนือแต่ยังหมายเฉพาะลุ่มน้ำมูลถึงอุบลราชธานี จำปาสัก ฯลฯ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2555)สอดคล้องกันกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้ความหมายของอีสาน 2 อย่าง คือ 1.ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ 2.พระศิวะ หรือพระรุทร และให้ที่มาของคำ อีสาน เป็นภาษาบาลี อีศาน เป็นภาษาสันสกฤต คนอินเดียที่ศรัทธาในศาสนา ถือว่า พระรุทร เป็นเทพเจ้าองค์สำคัญในคัมภีร์พระเวทและเป็นเทพเจ้าองค์เดียวกันกับพระศิวะหรือพระอิศวร คนไทยจำนวนหนึ่งจึงมีความสับสนในการเขียนอีสาน บางทีเขียนอิสานหรืออิศาน อาจจะเป็นเพราะเห็นว่าคำอีสานมีความเชื่อมโยงกับอิศวร (คำหมาน คนไค, 2555)

ที่มา: เว็บไซต์ อีสานร้อยแปด https://esan108.com/

กรอบวิเคราะห์พหุสังคมไทย

ภูมิประเทศ ภูมิสังคม ภูมิสถาน

ลักษณะบุคคล

ภาษา

วัฒนธรรมประเพณี

- วิถีชีวิต
- การแต่งกาย
- อาหาร

ความเชื่อ ศาสนา

การปกครอง

สัญลักษณ์โดดเด่น (ภาพลักษณ์)

พหุสังคมไทย

- ภาคเหนือ
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน)
- ภาคกลาง
- ภาคใต้

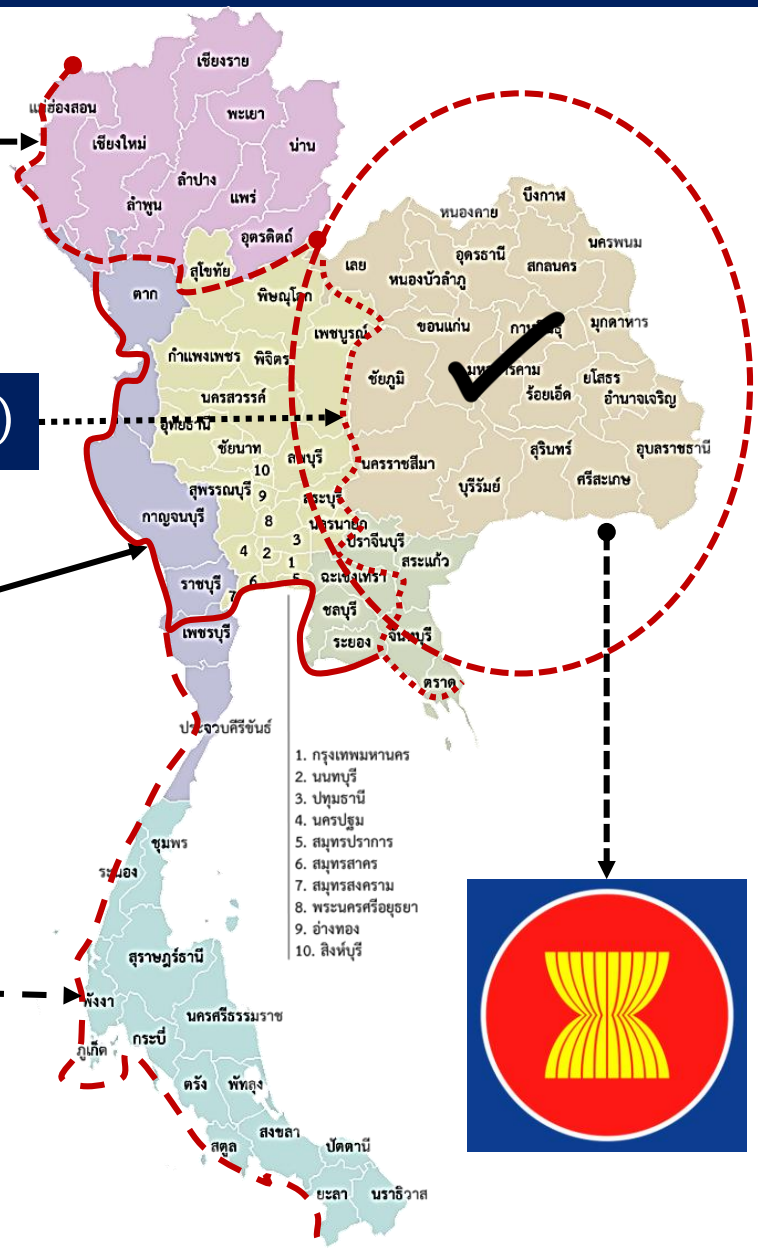

SECTION 001

เมื่อพูดถึงภาคอีสาน....นักศึกษานึกถึงอะไร?

หาคำสำคัญสั้น ๆ สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์เกี่ยวกับภาคอีสานคนละ 3 คะแนน

SECTION 002

เมื่อพูดถึงภาคอีสาน....นักศึกษานึกถึงอะไร?

หาคำสำคัญสั้น ๆ สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์เกี่ยวกับภาคอีสานคนละ 3 คะแนน

ตัวชี้วัด

ภูมิประเทศ ภูมิสังคม ภูมิสถาน

- มีลักษณะทั่วไปเป็นที่ราบสูง อาทิ ราบสูงโคราช ทิวเขา อาทิ ทิวเขาภูพาน ภูกระดึง ภูหลวงและภูเวียง โดยมียอดเขาที่สูงที่สุดในภาคอีสานคือยอดภูหลวง มีความสูง 1,571 เมตร และภูกระดึงสูง 1,325 เมตร เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำพอง แม่น้ำเลย แม่น้ำพรม แม่น้ำชี และลำตะคอง และแอ่งจานลาดเอียง อาทิ **แอ่งโคราช** คือ บริเวณแถบลุ่มแม่น้ำชี และแม่น้ำมูล มีพื้นที่ 3 ใน 4 ของภาคอีสานทั้งหมด ส่วน**แอ่งสกลนคร** คือบริเวณตอนเหนือของเทือกเขาภูพาน และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำโขง และอีสานตอนบนจะมีแม่น้ำสงครามเป็นสายน้ำสำคัญ นอกจากนี้มีสายน้ำนานาชาติ คือ แม่น้ำโขง กั้นระหว่างประเทศเชื่อมโยงแผ่นดินไทยลาวนานนับหลายพันปี
- สังคมวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่มีความเชื่อมโยงกับแผ่นดินลาว ประชาชนอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ยึดมั่นอยู่ในจารีตประเพณี ที่เรียกว่า "ฮีตบ้านคองเมือง" และ "ฮีตสิบสอง คองสิบสี่" สอนให้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมกิจกรรมสังคม งานบุญงานกุศล งานประเพณี สวดมนต์ไหว้พระ ไปวัดทำบุญอย่างสม่ำเสมอ
- เรือนไทยอีสาน จะมีลักษณะชั่วคราว “เถียงนา” หรือ “เถียงไฮ่” จำพวกเพิงที่อาศัยชั่วคราวในช่วงฤดูกาลทำนา (อายุการใช้งานไม่เกิน 2 ปี) กึ่งถาวร จำพวกกระต๊อบ หรือเรือนเล็ก ไม่มั่นคงแข็งแรงนัก มีชื่อเรียก “เรือนเหย้า” หรือ “เฮือนย้าว” หรือ “เย่าเรือน” หรือมีจำพวกที่แข็งแรงขึ้น คือ “ตูบต่อเล้า” ที่พักและที่เก็บข้าวเปลือก และถาวรจะมีองค์ประกอบที่น่าสนใจดังนี้

(1) เรือนนอนใหญ่ จะวางด้านจั่วรับทิศตะวันออก-ตะวันตก ส่วนมากจะมีความยาว 3 ช่วงเสา เรียกว่า "เรือนสามห้อง" ใต้ถุนโล่ง ชั้นบนแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือห้องเปิง เป็นห้องนอนของลูกชาย มักไม่มีการกั้นห้อง /ห้องพ่อ-แม่ อาจกั้นเป็นห้องหรือปล่อยโล่ง/ห้องนอนลูกสาว มีประตูเข้ามีฝากั้นมิดชิด (2) เกย คือบริเวณชานโล่งที่มีหลังคาคลุม มักใช้รับแขก หรือรับประทานอาหาร (3) เรือนแฝด เป็นเรือนทรงจั่วแฝด (4) เรือนโข่ง จะแยกออกจากเรือนนอน (5) เรือนไฟ (เรือนครัว) (6) ชานแดด

ลักษณะบุคคล

- ด้วยพื้นฐานของนิสัยคนอีสานที่อ่อนโยนแต่หนักแน่น รักความรื่นเริง ยืดหยุ่นปรับตัวง่าย เปิดรับสิ่งใหม่ได้ง่าย ใจบุญ ชอบทำบุญสุนทาน ไปวัดฟังธรรม ใส่บาตรตอนเช้า มีลักษณะของคนมีน้ำใจ เอื้ออาทร มีความเป็นมิตร ***[FRIENDLY]***
- ผิวดำแดง และขาวเหลือง เป็นส่วนใหญ่ มีโหนกก้ม จมูกบานดั้งมีน้อย
- รูปร่างสูงใหญ่ กำยำแข็งแรง

เสาเอก	**เสาแฮก (แรก) เสาขวัญ** ยึดเสาคู่ในทางตะวันออก เสาแฮกจะอยู่ด้านในซึ่งเป็นด้านขยายตัวเรือนออกเป็นเฉลียง ชาน ถ้ากรณีหันหัวนอนไปทางทิศใต้ตำแหน่งเสาแฮก-เสาขวัญจะสลับกันกับเสาลักษณะแรก การเลือกเสาคู่นี้ต้องเลือกเสาที่ดี วิธีผูกเสาแฮก-เสาขวัญ การผูกเสาจะใช้สิ่งที่เป็นมงคลและที่มีความหมายเป็นศรีแก่เรือนและผู้อยู่อาศัยให้มีความเป็นสิริมงคลเช่น ใบยอ ใบคูน ยอดอ้อย กล้วย ไซใส่เงิน-ทองอัก (เครื่องมือสำหรับเก็บด้ายทอผ้า) [วิกีพีเดีย] เสาเอกของบ้าน หรือเสาพ่อบ้าน เสาขวัญ หรือเสาโท คือ เสาที่เป็นมิ่งขวัญของเรือน หรือเสาแม่บ้าน ชาวอีสานจะสร้างบ้านตามทิศตะวันออกและทิศตะวันตก คือ ไม่สร้างบ้านขวางทางขึ้นลงของดวงอาทิตย์ เพราะถือกันบ้านขวางตะวันนั้นเป็นบ้านเข็ดบ้านขวง คือ ไม่เป็นมงคล ครอบครัวมักจะป่วยไข้ ทำกินไม่เจริญรุ่งเรือง [ธวัช ปุณโณทก, 2542; ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น, 2562]
ภาษา พาสาอีสาม	**ภาษาลาว / ภาษาลาวอีสาน** 6 สำเนียงใหญ่ คือ **ภาษาลาวเวียงจันทน์** [ชัยภูมิ หนองบัวลำภู หนองคาย ฯ] **ภาษาลาวเหนือ** [เลย อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ ฯ] **ภาษาลาวตะวันออกเฉียงเหนือ** [บ้านเชียง อำเภอหนองหาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, สกลนคร อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน] **ภาษาลาวกลาง** [2 สำเนียงใหญ่ คือ ภาษาลาวกลางถิ่นคำม่วน อยู่ในจังหวัดนครพนม สกลนคร บึงกาฬ และถิ่นสุวรรณเขต อยู่ในจังหวัดมุกดาหาร] ภาษาลาวใต้ [อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร สุรินทร์ (อำเภอรัตนบุรี)] **ภาษาลาวตะวันตก** (ภาษาลาวร้อยเอ็ดหรือภาษาลาวอีสาน) ไม่มีใช้ในประเทศลาว เป็นภาษาที่ใช้ในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ท้องที่จังหวัดร้อยเอ็ด อุดรธานี ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม บุรีรัมย์ หนองคาย (บางหมู่บ้าน) นครราชสีมา ฯ]
วัฒนธรรมประเพณี 	- ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีผีตาโขน ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ประเพณีไหลเรือไฟ ฯ - วิถีชีวิตแบบเรียบง่าย มีความเป็นระเบียบที่ยึดมั่นวัฒนธรรมประเพณีสูงมาก บุญผะเหวด ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดมั่นอยู่ในจารีตประเพณี ที่เรียกว่า "ฮีตบ้านคองเมือง" และ "ฮีตสิบสอง คองสิบสี่" - อาหาร ข้าวเหนียว ส้มตำ ไก่ย่าง น้ำตก หม่ำ ไส้กรอกอีสาน ลาบ น้ำตก ก้อย ไสบนาง แกงอ่อม ซุปหน่อไม้ น้ำพริกปลาร้า ลาบหมู เสือร้องไห้ ต้มน่องลาย นอกจากนี้ยังมีวัตถุดิบบางอย่างไม่เป็นที่นิยมทั่วไป เช่น ไข่มดแดง จิ้งหรีด ตั๊กแตน ดักแด้ แมงกุดจี่ ปูนา กบ เขียด อึ่ง แย้ งู หนูนา เป็นต้น [อาหารอีสานไม่นิยมใส่กระทิ ไม่นิยมขอทอด] MAINSTREAM [ตำถาด]

ความเชื่อ ศาสนา

- พุทธศาสนามั่นคงมากในจิตใจของชาวบ้านอีสาน มีพระอรหันต์ จำนวนมากในดินแดนภาคอีสาน อาทิ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น หลวงปู่ขาว หลวงปู่ชอบ หลวงปู่ดุลย์ หลวงปู่เทศก์ หลวงปู่เหรียญ.....หลวงปู่สรวง หลวงปู่หมุน หลวงพ่อพุธ จนถึงหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน วัดป่าบ้านตาด
- ความเชื่อเรื่อง “พญานาค” ผีสางนางไม้ โชคลาภ และยังมีเรื่องไสยศาสตร์ มีหมอธรรม หมอผี เครื่อลางของขลัง.

การปกครอง [ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข]

- ทางการ จังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ตำบล มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คนที่เป็น “กำนัน” จะมีอิทธิพล มีอำนาจมากในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ
- ชาวบ้านจะเชื่อและศรัทธา “พระสงฆ์” ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณด้วย

พระธาตุ

พระธาตุพนม

7 "พระธาตุ" ศักดิ์สิทธิ์แดนอีสาน สายบุญต้องไปกราบ ณ ตอนนี้

- พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม
- พระธาตุเรณูนคร จังหวัดนครพนม
- พระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร
- พระธาตุศรีสองรัก จังหวัดเลย
- พระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น
- พระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

- พิพิธภัณฑ์ธรรมเจดีย์ พระธรรมวิสุทธิมงคล [หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน วัดป่าบ้านตาด อุดรธานี]

เอกลักษณ์ที่โดดเด่น	ผญา

ผญา เป็นคำพูดที่ชาวไทยอีสาน ใช้พูดกันเพื่อแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้พูด นักวิชาการและผู้รู้ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของ ผญา อาทิ

- ปรีชา พิณทอง (2532 : 528) ได้ให้ความหมายว่า ผญา (น.) หมายถึง ปัญญา, ความรู้, ความฉลาด คำภาษิตที่มีความหมายลึกซึ้งเรียกว่า **ผญา**

- นงลักษณ์ ขุนทวี (มปป.) ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่าผญา ไว้ดังนี้ **ผญา เป็นคำภาษาถิ่นอีสาน ตรงกับภาษาไทยกลางว่า ปัญญาหรือปรัชญา** เพราะในภาษาถิ่นอีสาน จะใช้เสียง ผ แทนเสียง ป หรือ ปร ในภาษาไทยกลาง เช่น เผด เป็น เปรต, โผด เป็น โปรด, ผาบ เป็น ปราบ, ผาสาด เป็น ปราสาท

- สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540 : 45) ได้สรุปความหมายของ ผญา ไว้ดังนี้ ผญา (น) เป็นคำพูดของนักปราชญ์ถิ่นอีสานโบราณและเป็นภาษาที่มีอายุมากพอสมควร **ผญาเป็นคำที่ถ่ายทอดมาจากคำว่า ปัญญา และปรัชญา** ซึ่งอพยพมาตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา นักปราชญ์โบราณอีสานท่านเปลี่ยน จากคำเดิมคือ **ปัญญา เป็น ผญา** เพื่อความสะดวกหรือเพื่อความเหมาะสมกับภาษาถิ่นก็อาจเป็นได้ ปัญญา แปลว่า ความรอบรู้ ดังนั้น คำว่า ผญา ก็คงมีความหมายเช่นเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน สรุปได้ว่า ผญา, ปัญญา, ปรัชญา (wisdom, philosophy, maxim, aphorism) หมายถึง ปัญญา ความรอบรู้ ไหวพริบ สติปัญญา คำคม สุภาษิต หรือคำที่พูดเป็นปริศนาฟังแล้วได้นำมาคิดมาวิเคราะห์ เพื่อค้นหาคำตอบจากปัญหา (พระกิตติพงศ์ ดารักษ์, 2559)

เช่น.... ประเภทของผญา สามารถแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ หมวดที่ว่าด้วยผญาภาษิต หมวดที่ว่าด้วยผญาอวยพร หมวดที่ว่าด้วยผญาเกี้ยว

1. คันได้กินลาบซี้นอย่าลืมแจ่วแพวผัก ได้กินพาเงินพาคำอย่าลืมกระเบียนฮ้าง
2. คันเจ้าได้อยู่ยอดฟ้าผาสาทประดับมุข อย่า ได้ลืมเฮียมทุกข์ผู้ขี่ควายคอนกล้า
3. คันเจ้าได้ขี่ช้างกั้งฮ่มเป็นพระยา อย่าได้ลืมคนทุกข์ผู้ขี่ควายคอนกล้า
4. คันเจ้าได้ขี่ช้างกั้งฮ่มสัปทน อย่า ได้ลืมคนจนผู้แห่นำตีนช้าง

“ ค่อยอยู่ดีสำบายมั่นเสมอมันเครือเก่า เดอ ให้เจ้าอยู่ดีมีแฮงความเจ็บอย่าให้ได้ความไข้อย่าให้มี ให้ไปดีมาดีผู้อยู่ให้มีชัยผู้ไปให้มีโชค
โชคม้าอยู่เทิงอาน อยู่เทิงเครื่องอลังการสำรับ นอนหลับให้เจ้าได้เงินพัน นอนฝันให้เจ้าได้เงินหมื่น นอนตื่นให้เจ้าได้เงินแสน แบมือไปให้ได้แก้วมณีโชติ โทษฮ้ายอย่ามาพาน มารฮ้ายอย่ามาผ่า ให้เจ้ามีอายุ วรรณัง สุขัง พลัง เดอ ”

ที่มา: ผญา ภูมิปัญญาอีสาน/https://www.mcu.ac.th/article/detail/465

เมื่อกล่าวถึงภาคใต้....นักศึกษานึกถึงอะไร?